

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Геркули Настасії Михайлівни
на тему «Запобігання колабораційній діяльності», поданій на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та
затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації
та її обговорення кафедрою кримінально-правової політики Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 8 від 1 квітня 2026 року)

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Трансформація безпекового середовища, спричинена повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну, актуалізувала критичні загрози фундаментальним об'єктам національної безпеки, серед яких особливу деструктивну роль відіграє колабораційна діяльність. Це явище виступає потужним чинником нівелювання державних зусиль, спрямованих на захист суверенітету та територіальної цілісності, що зумовило екстрену реакцію законодавця у вигляді імплементації статті 111-1 до Кримінального кодексу України. Проте криміналізація цих діянь відбулася без належної кримінологічної апробації, що породило суттєвий когнітивний розрив між потребами правозастосовної практики та теоретичним фундаментом запобігання злочинності.

Специфіка поточної ситуації обумовлена поєднанням конвенційної агресії з агресивним інформаційно-психологічним впливом, спрямованим на розмивання суспільної стійкості та штучне формування лояльності до окупанта. Крім того, українська правова доктрина виокремила «колабораційну діяльність» як автентичну категорію, що не має прямих міжнародних аналогів та охоплює розгалужену систему форм співпраці з ворогом, сформовану в унікальному історико-політичному контексті тривалої експансії агресора. Враховуючи викладене, ключовою ідеєю дослідження є визнання колабораційної діяльності якісно новим соціально-правовим феноменом, який має самостійну природу та потребує розробки автономних кримінологічних підходів до аналізу й формування специфічного інструментарію протидії в умовах сучасної війни.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації стали праці науковців у різних галузях знань, як-от: О. В. Лемака, Д.В. Павличка, С. М. Дерев'янка, Ю. В. Кобця, Т. Б. Мадриги, О.П. Дзьобаня, В.О. Антонова, В.Ф. Смолянюка, О.О. Ілляшенка, Д.М. Касяненко, М. А. Рубашенка, Є. О. Письменського, Н. В. Шульженко, О. В. Зайцева, І. В. Яковюка, Т. С. Батраченко, О. О. Кравчука, М. С. Бондаренка, Г. В. Муляра, В. А. Мисливого, Р. О. Мовчана, О. М. Литвинова, Ю. В. Орлова, І. Б. Медицького, С.О. Харитонова, Т. Д. Лиська, А. В. Сенька, І. Богаритьова, Ю. С. Таволжанської, Р. С. Левадного, Я.Й. Грицак, В.О. Шайкан та інших дослідників.

Дисертацію виконано на кафедрі кримінально-правової політики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Теоретичні і прикладні проблеми запобігання злочинності та реформування Державної кримінально-виконавчої служби в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000958). Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол №3 від 17 листопада 2022 року).

При цьому дисертація узгоджується з Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 року, затверджений Указом Президента України від 11 травня 2023 року №273/2023.

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації. Провідна ідея дисертаційної роботи полягає у генеруванні цілісної концепції криминологічного осмислення колабораційної діяльності як специфічного деструктивного явища, що виникло в межах повномасштабної збройної агресії проти України. Відтак, *мета* дослідження спрямована на фундаментальне розкриття соціально-правової сутності цієї категорії кримінальних правопорушень, виявлення об'єктивних закономірностей їх виникнення та породження у суспільстві, а також ідентифікацію розгалуженої системи чинників, що стимулюють лояльність до ворога. Підсумковим вектором роботи є побудова багаторівневої архітектури превентивних засобів і розробка прикладного інструментарію для оптимізації діяльності органів правопорядку та правосуддя в процесі реалізації антиколабораційної політики держави.

Для досягнення окресленої мети було визначено та реалізовано наступний комплекс дослідницьких завдань:

1) концептуалізувати теоретичний фундамент дослідження шляхом розмежування суміжних категорій та виведення авторської кримінологічної дефініції «колабораційної діяльності» як самостійного об'єкта пізнання;

2) здійснити вивчення та оцінку класичних доктринальних уявлень про колабораціонізм та новітніх форм взаємодії з агресором, виокремивши унікальні параметри цього явища, притаманні виключно сучасному етапу російсько-українського протистояння;

3) систематизувати прояви співпраці з державою-агресором за їхньою спрямованістю та змістом, надавши розгорнуту кримінологічну оцінку кожній із варіацій такої антидержавної активності;

4) провести моніторинг емпіричних показників, що відображають кількісні та якісні параметри (масштаби, внутрішню побудову та вектори змін) колабораційної діяльності в Україні, визначивши ключові тренди її розвитку;

5) сконструювати інтегральну типологію особистості правопорушника, яка б охоплювала психологічні, соціальні та кримінально-правові характеристики суб'єктів, що вдаються до співпраці з державою-окупантом.

6) детермінувати комплекс передумов та причин, що зумовлюють поширеність колабораціонізму з урахуванням політичних, інформаційних та соціальних вразливостей населення в умовах війни;

7) узагальнити міжнародні стратегії та історичні прецеденти боротьби з адептами ворожої сторони, оцінивши потенціал їх адаптації до вітчизняного правового та безпекового ландшафту;

8) обґрунтувати стратегічні напрями модернізації державної політики, спрямованої на усунення корінних причин схильності до співпраці та зміцнення національної стійкості;

9) сформулювати прикладні рекомендації методичного та нормативного характеру, націлені на підвищення ефективності запобіжних заходів та удосконалення процесу розслідування й судового розгляду відповідних справ.

Всі поставлені завдання було вирішено, мета дослідження була досягнута.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що здійснено одне з перших у вітчизняній науці фундаментальне кримінологічне осмислення колабораційної діяльності як автентичного соціально-правового феномену. Автор пропонує комплексну концепцію дослідження цього явища саме в контексті повномасштабної збройної агресії, висвітлюючи унікальні закономірності його поширення, багаторівневу структуру детермінації та специфічну методологію превентивного впливу.

Вперше:

1) концептуалізовано доктринальне положення про те, що колабораційна діяльність в сучасних умовах є якісно особливою формою взаємодії з ворогом. Її природа не є суто правовою, а формується як результат синергії мілітарних загроз, масованої когнітивної експансії, глибоких історичних травм та цілеспрямованої політичної дестабілізації, що робить її відмінною від будь-яких історичних аналогів;

2) сформовано цілісну кримінологічну парадигму колабораційної діяльності як системної загрози. Вона інтерпретується не як сукупність окремих інцидентів, а як складний процес інтеграції українського суспільства в окупаційні структури, де ключову роль відіграє взаємопроникнення соціальних вразливостей, інформаційного тиску та специфічних психологічних станів особистості в умовах екзистенційної кризи;

3) здійснено моніторинг статистичних та якісних індикаторів правопорушень. Через призму воєнного стану проаналізовано інтенсивність, внутрішню ієрархію та динамічні зміни колабораційної діяльності. Це дозволило ідентифікувати приховані тенденції криміногенної ситуації та встановити вектори трансформації антидержавної активності залежно від лінії фронту та статусу територій;

4) сконструйовано багатовимірну кримінологічну характеристику суб'єкта співпраці. На основі емпіричних даних виокремлено стійкий комплекс соціо-демографічних маркерів, психоемоційних характеристик та ціннісних орієнтацій

осіб, схильних до зради, що дає змогу моделювати потенційні ризики індивідуальної злочинної поведінки;

5) теоретично обґрунтовано архітектуру детермінаційного комплексу, де виділено п'ять ключових сегментів чинників: від історико-генетичних і політико-ідеологічних до організаційно-управлінських. Доведено, що саме їхня взаємодія створює сприятливе середовище для кристалізації колабораційних намірів;

6) спроектовано стратегічну модель запобігання, яка гармонізує загальносоціальні заходи (зміцнення національної ідентичності) та спеціально-кримінологічний інструментарій. Акцент зміщено на превентивне нівелювання ризиків та формування колективного імунітету соціуму до деструктивних впливів держави-агресора.

Удосконалено та поглиблено:

7) класифікаційні критерії форм колабораційної діяльності, що дозволило провести чітку межу між різними видами такої співпраці. Це створює підґрунтя для диференційованого підходу до превенції: від просвітницької роботи до правових санкцій залежно від ступеня суспільної небезпеки конкретного виду діяльності;

8) механізм детермінації, у якому чітко розмежовано функції безпосередніх причин (ідеологічних та соціо-психологічних) та супутніх умов (нормативних прогалин, управлінських помилок чи ситуативної безвиході), що суттєво уточнює об'єкти профілактичного впливу;

9) модель функціонування суб'єктів запобігання, де визначено нові алгоритми координації між державними органами, сектором безпеки та інститутами громадянського суспільства. Враховано унікальні виклики, пов'язані з роботою в умовах тимчасової окупації та постійного інформаційного тиску.

Набули подальшої теоретичної розробки:

10) наукове розуміння механізму формування адаптивної, схильної до співпраці з державою-агресором поведінки. Розкрито, як саме пропаганда та окупаційний адміністративний тиск маніпулюють базовими потребами людини, трансформуючи пасивне неприйняття у активну співпрацю;

11) доктринальні засади державної безпекової політики, які розглядаються не просто як каральна реакція на злочини, а як системна діяльність із консолідації нації. Обґрунтовано, що протидія колаборації є невід'ємною частиною боротьби за інформаційний суверенітет та громадянську стійкість українського народу;

12) аргументація щодо самостійності об'єкта дослідження, що дозволяє виокремити кримінологію колабораційної діяльності у важливий підрозділ вчення про злочини проти основ національної безпеки, вимагаючи специфічних методів наукового аналізу.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження.

Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації достатньою мірою науково обґрунтовані й достовірні. Методологічний інструментарій дисертації базується на синергії загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних підходів, що дозволило забезпечити всебічне та об'єктивне вивчення колабораційної діяльності як унікального деструктивного феномену в реаліях сучасної російсько-української війни. Основою роботи виступив діалектичний метод, застосування якого сприяло пізнанню внутрішньої сутності досліджуваного явища у його динамічному розвитку та взаємозв'язку з глобальними геополітичними змінами, а також дало змогу уточнити понятійно-категоріальний апарат і сформувати авторське кримінологічне визначення ключових категорій (підрозділи 1.1, 1.2). Використання методів аналізу, синтезу, абстрагування та конкретизації забезпечило критичне переосмислення наявних доктринальних підходів до розуміння колабораціонізму, що дозволило диференціювати сучасні форми співпраці з ворогом від історичних аналогів та розкрити їхню специфічну соціально-правову природу (підрозділи 1.1, 1.2). Системно-структурний підхід було залучено для інтерпретації колабораційної діяльності як цілісної структури, виявлення її внутрішніх компонентів та встановлення кореляційних зв'язків між детермінуючими чинниками, що стало фундаментом для проектування комплексної архітектури заходів превентивного впливу (підрозділи 1.2, 2.3, 3.1). Емпіричну достовірність результатів забезпечив статистичний метод, за допомогою якого було здійснено збирання та аналітичну обробку показників офіційної звітності, що дозволило встановити реальні

масштаби, структуру та вектори динамічних змін колабораційних проявів в Україні (підрозділи 2.1, 2.2). Порівняльно-правовий метод надав можливість ретроспективного та панорамного огляду світового досвіду протидії співпраці з державою-агресором, що дозволило визначити перспективні напрями адаптації іноземних стратегій до вітчизняного правового ландшафту (підрозділ 3.1). Прикладний характер дослідження підкріплений використанням соціологічних методів, зокрема контент-аналізу судових рішень, узагальнення матеріалів кримінальних проваджень, соціологічного опитування та опитування експертів в галузі права, що дозволило деталізувати типові сценарії злочинної поведінки та сконструювати репрезентативний кримінологічний портрет особи правопорушника, а також сформулювати стратегії запобігання колабораційній діяльності (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2, 3.3). Обґрунтованість викладених у роботі положень і рекомендацій підтверджується опрацюванням значного масиву нормативно-правових актів, судової практики, а також фундаментальних наукових праць у галузі права, соціології та психології.

Практичне значення одержаних результатів визначається прикладним потенціалом сформульованих у дисертації концептуальних положень, висновків та методичних рекомендацій для системного вдосконалення стратегії національної безпеки. Отримані напрацювання мають багатоаспектний характер і можуть бути впроваджені у таких ключових сферах:

1) *у науково-дослідній діяльності*: як теоретичне підґрунтя для подальшого вивчення феноменології злочинів проти основ національної безпеки. Результати роботи можуть слугувати базою для поглибленого аналізу детермінаційного комплексу колабораційної діяльності, розробки новітніх кримінологічних теорій протидії гібридним загрозам, а також для проведення міждисциплінарних досліджень на перетині права, соціології та політичної психології з метою прогнозування динаміки антидержавної злочинності;

2) *у правотворчій діяльності*: як аналітичний матеріал для оптимізації кримінально-правового інструментарію. Положення дисертації можуть бути використані при підготовці законопроектів щодо вдосконалення диспозицій та

санкцій ст. 111-1 КК України, усунення правових колізій у сфері антиколабораційного законодавства, а також під час розроблення загальнодержавних стратегій, концепцій та програмних документів, спрямованих на зміцнення обороноздатності та захист конституційного ладу;

3) *у правозастосовній практиці*: як методичне забезпечення для підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Запропоновані у дисертації алгоритми ідентифікації типових ознак колабораційної діяльності та характеристики суб'єктів злочинів дозволять оптимізувати процеси виявлення, документування та кваліфікації відповідних діянь, а також сприятимуть формуванню єдиних підходів до судового розгляду справ цієї категорії;

4) *в освітньому процесі*: при модернізації змісту вищої юридичної освіти. Матеріали дослідження доцільно впроваджувати у викладання навчальних курсів «Кримінологія», «Запобігання злочинності», «Актуальні проблеми кримінального права» та спеціальних курсів із протидії злочинам проти національної безпеки. Результати роботи стануть корисними при написанні профільних підручників, навчальних посібників, практикумів, а також під час підготовки студентами та аспірантами кваліфікаційних і наукових робіт;

5) *у діяльності органів державної влади та інституцій сектору безпеки*: як стратегічний орієнтир для формування політики суспільної стійкості. Рекомендації щодо загальносоціальної та спеціально-кримінологічної превенції можуть бути застосовані РНБО, СБУ, МВС та іншими суб'єктами для розроблення комплексних заходів із протидії інформаційній та політичній експансії агресора, мінімізації криміногенних ризиків на деокупованих територіях та консолідації громадянського суспільства.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднювалися й обговорювалися на наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції» (м. Харків, 17 лютого 2023 р.); X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні дослідження молодих науковців» (м. Харків, 17 травня 2023 р.); II Всеукраїнській

науково-практичній конференції «Актуальні проблеми протидії злочинності і корупції» (м. Харків, 22 грудня 2023 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінально-правова охорона безпеки людини, нації, світу: фундаментальність, трансдисциплінарність і ноонауковість убезпечення» (м. Харків, 17 травня 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Антикримінальна політика України: у пошуках оптимальної моделі» (м. Харків, 18 грудня 2025 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача. Основні теоретичні положення та висновки, сформульовані у дослідженні, викладено в 9 наукових працях, а саме – 4 статті опубліковані в наукових фахових виданнях України, та тез 5-ти доповідей – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Геркула Н. М. Колабораційна діяльність: загальний погляд на детермінанти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №8. С. 319-322.

2. Геркула Н. М. Особа колаборанта: тенденції, виявлені на третій рік повномасштабного вторгнення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2025. Вип. 90 (ч. 4). С. 19-25.

3. Геркула Н. М. Загальносоціальне запобігання колабораційній діяльності в Україні. *Ампаро*. 2025. №3. С. 88-94.

4. Геркула Н. М. Евакуація цивільного населення як захід спеціально-кримінологічного запобігання колабораційній діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. №12. С. 176-179.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Геркула Н. М. Про необхідність кримінологічного вивчення колабораційної діяльності. *Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 17 лютого 2023 р.). Харків: Юрайт, 2023. С. 207–210.

6. Геркула Н. М. Кримінологічне вивчення колабораціонізму. *Актуальні дослідження молодих науковців: зб. тез X Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 17 травня, 2023 р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2023. С. 58-61.

7. Геркула Н. М. Кримінологічне розуміння колабораційної діяльності. *Актуальні проблеми протидії злочинності і корупції: зб. тез. II Всеукр. наук.-прак. конф.* (м. Харків, 22 грудня, 2023 р.). Харків: Юрайт, 2023. С. 49-53.

8. Геркула Н. М. Роль територіальної ознаки колабораційної діяльності в кримінологічному вимірі. *Кримінально-правова охорона безпеки людини, нації, світу: фундаментальність, трансдисциплінарність і ноонауковість забезпечення : матеріали VIII міжнар. наук. практ. конф.* (м. Харків, 17 трав. 2024 р.). Харків : Право, 2024. С. 208-212.

9. Геркула Н. М. Середовище як комплексна умова поширення колабораційної діяльності. *Антикримінальна політика України: у пошуках оптимальної моделі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 18 груд. 2025 р.) : Ч. 2. Харків : Юрайт, 2026. С. 30-33.

Публікації, в яких висвітлені наукові результати дисертації здобувача, відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Опубліковані статті містять належним чином обґрунтовані наукові результати відповідно до поставленої мети та висновків.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Загальний висновок. Дисертація Геркули Настасії Михайлівни на тему «Запобігання колабораційній діяльності» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково обґрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання, яке полягає в отриманні нових наукових висновків щодо кримінологічної характеристики та розробки системи заходів запобігання колабораційній діяльності в умовах російсько-української війни.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором особисто й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Дисертація Геркули Настасії Михайлівни на тему «Запобігання колабораційній діяльності» відповідає вимогам оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), а також вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні:

**завідувач кафедри кримінально-правової політики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук,
професор**

Сергій ХАРИТОНОВ

«02» квітня 2026 р.

Підпис: *Харитонов С.*
Засвідчую: *Харитонов С.*
Нач. ВК: *Харитонов С.*
«02» квітня 2026 р.